

Mr. SLAVKO JARAM
Fakultet prometnih znanosti
Zagreb, Vukelićeva 4

Ekonomika prometa
Pregled
UDK: 656.883/885.078(497.1)
Primljeno: 07.01.1991.
Prihvaćeno: 25.01.1991.

TREND RAZVOJA SKUPINE FINANCIJSKIH USLUGA POŠTA

SAŽETAK

U ovom se radu utvrđuje i analizira razvoj skupine finansijskih usluga preko pošte za razdoblje od 1981. do 1989. godine.

Na temelju provedene analize zaključuje se o postojanju jasno izražene divergencije u kretanju pojedinih vrsti usluga, što znači njihove podjele na dva suprotna smjera kretanja. Usluge po platnom prometu i štedne usluge poslovnih banaka pokazuju visoke stope godišnjih porasta, dok istodobno poštansko-uputničke usluge i štedne usluge Poštanske štedionice bilježe kontinuirano smanjenje u godinama ispitivanog razdoblja. Međutim, promatrane kao skupina usluga (cjelina) zabilježile su visoku prosječnu godišnju stopu rasta od 6,2% za teritorij pošta Jugoslavije i 5,5% za teritorij pošta Hrvatske zbog potpuno dominantnog udjela prvih od 93% za Jugoslaviju i 95% za Hrvatsku, u odnosu na ove druge. pppppppp p 1/2 1/2 p

1. UVOD

Pošta je u pretposljednem desetljeću ovog stoljeća, uza svoje tradicionalne usluge, proširila i intenzivirala skupinu finansijskih usluga preko svojih šalterskih služba. Riječ je o bankarsko-šalterskim poslovima uplata i isplata preko žiro, tekućih i štednih računa u novčanom prometu sa stanovništvom. Također, pošta se od ranije bavi prikupljanjem štednih uloga stanovništva (Poštanska štedionica), a u njene klasične usluge ubrajaju se i poštanske i telegrafске novčane doznake među stanovništvom (Poštansko-uputnička služba). Dakle, radi se o raznovrsnim finansijskim transakcijama među kojima svojom masovnošću prednjače usluge po platnom prometu i usluge po tekućim računima stanovništva kod poslovnih banaka i Poštanske štedionice. Toliku raznovrsnost i masovnost usluga u finansijskom prometu zemlje pošta je mogla preuzeti zahvaljujući svojoj izgrađenoj i teritorijalno razgrananoj mreži svojih poslovnih jedinica (PTT ureda), ne samo po selima i većim urbanim naseljima, nego i u velikim gradovima.

Pošta, dakako, u ovakvim poslovima nalazi svoj finansijski interes, mada su, promatrano s društveno-gospodarskog stajališta, koristi višestruke: potpunije korištenje već izgrađene mreže poslovnih šaltera,

proširenje dostupnosti finansijskih usluga stanovništvu izvan gradskih središta, rasterećenje bankovnih šaltera u velikim gradovima, i slično.

U ovom se članku govori, dakle, o stanju i analizi strukture i razvojne dinamike cjeline i pojedinih vrsti finansijskih usluga, koje su obavljene posredovanjem poštanskih šaltera na teritoriju pošta Jugoslavije i Hrvatske za široko razdoblje 1981- 1989. godine.

Podaci za ovaj rad korišteni su iz poslovnih izvještaja i statistike Zajednice JPTT (PIS - ZJPTT)¹ po godinama izlaženja.

Usluge su sistematizirane prema njihovim vrstama i namjeni, u skladu s tehnološko-normativnim aktima^{2,3}, posebno nomenklaturom PTT usluga ZJPTT.

Analiza je obavljena usporedno za cjelinu pošta Jugoslavije i za Hrvatsku.

2. PRIKAZ GLOBALNOGA FIZIČKOG OSTVARENJA FINANCIJSKIH USLUGA SA SINTETIČKIM POKAZATELJIMA NJIHOVA KRETANJA

Sve vrsti finansijskih usluga, koje se obavljaju posredovanjem poštanskih šaltera, mogu se svrstati, prema njihovoj namjeni, u četiri sljedeće podskupine:

- usluge poštansko-uputničke službe (poštanske uputnice),
- usluge službe platnog prometa (platni promet),
- usluge poštansko-štedne službe (poštansko-štedne)
- usluge štedne službe za poslovne banke (štedne usluge poslovnih banaka).

U tablici 1. i na slici 1. predočen je fizički opseg ostvarenja navedenih usluga za istraživano razdoblje od 1981. do 1989. godine. U nastavku je predočen prikaz prosječnih godišnjih stopa rasta i opadanja usluga kao

sintetski pokazatelj njihova kretanja za analizirano razdoblje.

Što pokazuju predočeni podaci?

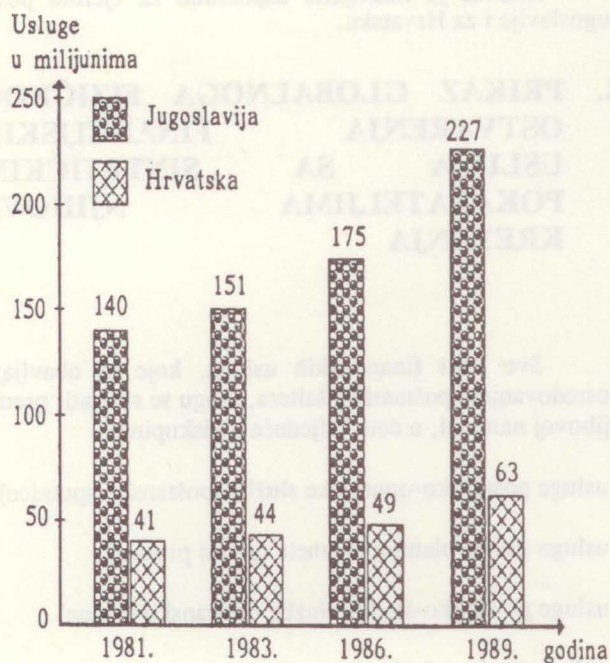
Prvo, da su ukupne finansijske usluge obavljene na teritoriju pošta Jugoslavije u razdoblju 1981-1989. porasle za 62%, što znači da su se od godine do godine povećavale

po prosječnoj stopi od 6,2%. Istodobno je rast usluga pošta na teritoriju Hrvatske iznosio 53%, tj. prosječno godišnje 5,5%, dakle nešto je slabiji od prosjeka pošta Jugoslavije.

Drugo, da je rast za skupinu usluga u drugom dijelu razdoblja bio veći od onoga u prvom dijelu, što upućuje na pozitivni razvojni trend stalnosti povećanja ukupnog obujma usluga.

Tablica 1. Finansijske usluge pošta na teritoriju Jugoslavije i Hrvatske u razdoblju 1981-1989. godine (u milijunima usluga)

Podskupine usluga	1981.		1983.		1986.		1989.		Prosječna stopa %	
	Yu	H	Yu	H	Yu	H	Yu	H	Yu	H
1. Poštanske uputnice	13,1	3,4	13,9	3,4	13,4	3,2	10,8	2,3	-2,5	-4,7
2. Platni promet	106,3	31,5	115,5	33,2	136,7	36,6	184,7	48,9	7,2	5,6
3. Poštansko-štedne usluge	6,3	1,2	5,3	1,1	5,4	1,0	5,0	0,7	-2,9	-6,6
4. Štedne usluge za poslovne banke	14,0	5,1	16,0	5,9	19,8	8,2	26,2	11,0	8,1	10,1
Ukupno	139,7	41,2	150,7	43,6	175,3	49,0	226,7	62,9	6,2	5,5

Slika 1. Skupina finansijskih usluga pošta (u apsolutnom broju usluga)

Treće, da razvoj promatran po vrstama usluga nije tekao jednosmjerno prema porastu, već su dvije vrste imale i opadajuće kretanje.

Usluge službe platnog prometa (platni promet) i usluge štedne službe za poslovne banke za teritorij pošta Jugoslavije imale su visoke stope rasta od 7,2 i 8,1% prosječno u godini, uz istodobno opadanje usluga poštansko-uputničke službe i usluga poštanske štednje od -2,5 i -2,9% prosječno u godini. Istovjetno kretanje, ali nešto jače izraženo, zabilježeno je na teritoriju pošta Hrvatske, i to pozitivna 5,6 i 10,1%, a negativna -4,7 i -6,6% prosječno u godini.

I četvrto, razvojni trend cjeline usluga determiniran je uslugama platnog prometa i uslugama štedne službe za poslovne banke. Tako je njihov udio u ukupnim uslugama stalno povećavan tijekom razdoblja i u zadnjoj godini iznosio je čak 93%, što upućuje na zaključak o tendenciji daljnjeg porasta ovih vrsti usluga. Istovjetno, ali jače izraženo stanje utvrđeno je i za teritorij pošta Hrvatske od 95% ukupnih usluga (sl. 2).

3. ANALIZA STRUKTURE I DINAMIKE USLUGA

Ovaj analitički prikaz sadrži podrobniji uvid u strukturu i dinamiku pojedinih vrsti finansijskih usluga preko pošta za ispitivano razdoblje od 1981. do 1989. godine.

Analitički podaci su prezentirani u tablici 2. i na slikama 2, 3. i 4.

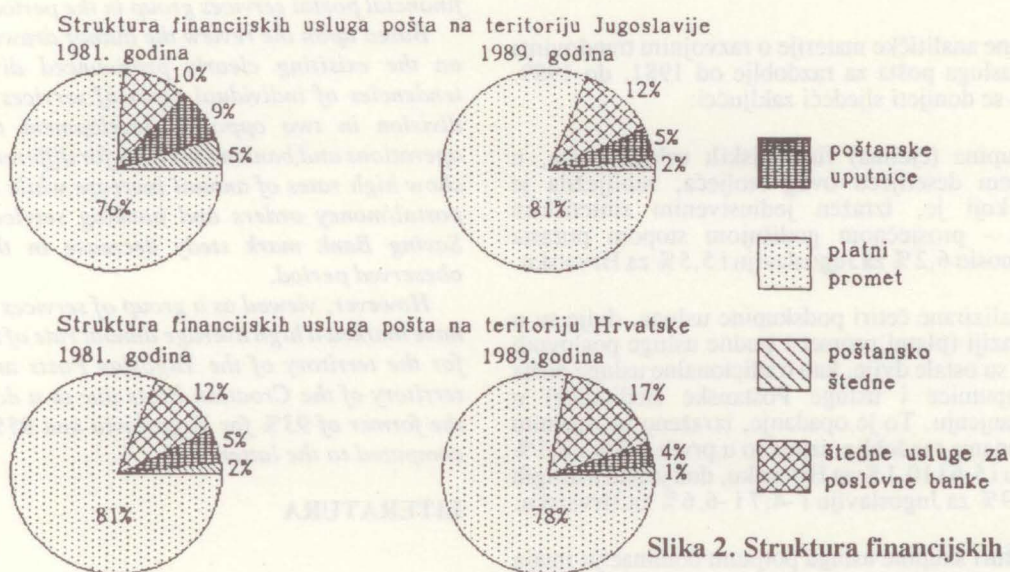
Tablica 2. Indeksi na stalnoj osnovi prema podacima iz tablice 1.

Podskupine usluga	1981.		1983.		1986.		1989.	
	Yu	H	Yu	H	Yu	H	Yu	H
1. Poštanske uputnice	100	100	106	100	102	94	82	68
2. Platni promet	100	100	109	105	129	116	174	155
3. Poštansko-štedne usluge	100	100	84	92	86	83	79	58
4. Štedne usluge za poslovne banke	100	100	114	116	141	161	187	216
Ukupno	100	100	108	106	125	119	162	153

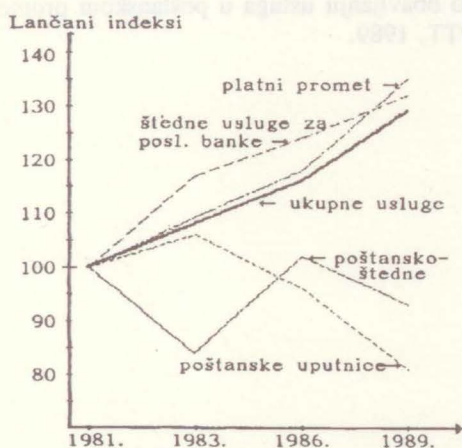
Već danom komentaru o uopćenom prikazu kretanja usluga u prethodnom dijelu dodajemo još ponešto važno iz dobivenih rezultata pojedinačnih analiza.

Intenzitet promjena po godinama razdoblja predočen je slikama 3. i 4. iz kojih se vidi da je on u prvoj polovici razdoblja bio nešto blaže ispoljen od onoga u drugom dijelu razdoblja. Od tog pravila iznimka su usluge Poštanske štedionice za cjelinu pošta Jugoslavije, ali ne i pošta Hrvatske, jer je nakon njihova naglog pada u 1982. i 1983. godini došlo do stanovitog oporavka u iduće dvije godine, da bi ponovno, nakon toga, u posljednjim godinama razdoblja nastavile opadati, i to, blaže za cjelinu pošta Jugoslavije, prema većem padu zabilježenom u pošta Hrvatske.

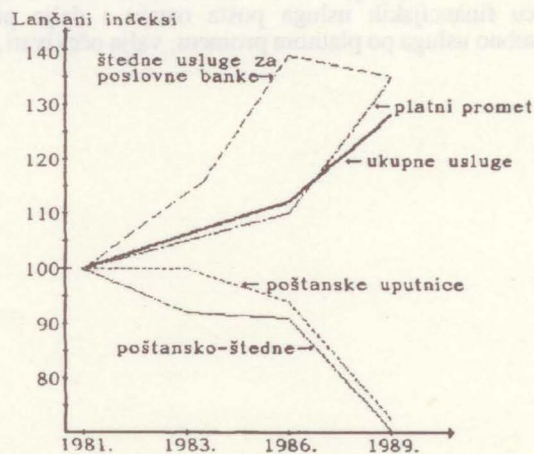
Razlog opadanja usluga Poštanske štedionice uzrokovan je reduciranim pravima njenih štediša u odnosu na prava

Slika 2. Struktura finansijskih usluga pošta

Slika 3. Skupina finansijskih usluga pošta za teritorij Jugoslavije

Slika 4. Skupina finansijskih usluga pošta za teritorij Hrvatske

koja imaju štedište banaka (pravo na korištenje općih i namjenskih zajmova).

Kontinuirano opadanje usluga poštansko-uputničke službe uzrokovano je vanjskim, objektivnim razlozima, uslijed nastalih promjena u suvremenim uvjetima komuniciranja među stanovništvom. Nekadašnji razlozi i potrebe za odašiljanjem novčanih uputnica putem pošte danas jedva da i postoje i praktički su svedene na pojedinačne slučajeve, npr. na novčane doznake upućene vojnicima na odsluženju vojnog roka, odašiljanja novčanih potpora roditelja djece i obratno, hitnih telegrafskih doznaka i sl.

Što se pak tiče razvojne strukture skupine usluga, analitički rezultati jasno ukazuju na njene promjene determinirane sve većom dominacijom usluga po platnom prometu i štednih usluga za račun poslovnih banaka.

4. ZAKLJUČAK

Iz predočene analitičke materije o razvojnim trendovima finansijskih usluga pošta za razdoblje od 1981. do 1989. godine mogu se donijeti sljedeći zaključci:

1. Skupina (cjelina) finansijskih usluga pošta, u pretposljednem desetljeću ovog stoljeća, zabilježila je veliki rast koji je, izražen jedinstvenim sintetičkim pokazateljem - prosječnom godišnjom stopom porasta razdoblja - iznosio 6,2% za Jugoslaviju i 5,5% za Hrvatsku.

2. Od analizirane četiri podskupine usluga, dvije su u pravoj ekspanziji (platni promet i štedne usluge poslovnih banaka), dok su ostale dvije, kao tradicionalne usluge pošta (poštanske uputnice i usluge Poštanske štedionice) u izrazitom smanjenju. To je opadanje, izraženo prosječnim godišnjim stopama razdoblja, iznosilo u prvih 7,2% i 8,1% za Jugoslaviju i 5,6 i 10,1% za Hrvatsku, dok je pad u drugih bio -2,5 i -2,9% za Jugoslaviju i -4,7 i -6,6% za Hrvatsku.

3. U strukturi skupine usluga potpunu dominaciju imaju rastuće usluge s udjelom na kraju razdoblja od čak 93% za Jugoslaviju i 95% za Hrvatsku.

4. Kako utjecajni razlozi (motivi) na ovakvu razvojnu sliku finansijskih usluga pošta ostaju i dalje prisutni, posebno usluga po platnom prometu, valja očekivati, barem

u bliskoj budućnosti, da će se nastaviti rast prvih, a stagnacija ili blago opadanje drugih.

Razumljivo, ovakva prognoza može se dati uz pretpostavku da se korjenito ništa neće promijeniti u postojećem stanju, posebno u usluga Poštanske štedionice. To ujedno znači da su promjene strukture usluga u budućnosti uvjetovane, na jednoj strani, normativno-pravnim promjenama (osobito u domeni platnog prometa), i, na drugoj strani, sposobnošću prilagođivanja PTT-a suvremenijem načinu rada.

SUMMARY

DEVELOPMENT TRENDS OF FINANCIAL POSTAL SERVICES GROUP

This paper deals with the definition and review of financial postal services group in the period of 1981-1989..

Based upon the review the author draws his conclusions on the existing clearly pronounced divergence in the tendencies of individual types of services, involving their division in two opposite development trends. Payment operations and banking services for different business banks show high rates of annual increase while at the same time postal/money orders and banking services of the Postal Saving Bank mark steady decrease in the years of the observed period.

However, viewed as a group of services (a segment) they have marked a high average annual rate of increase of 6.2% for the territory of the Yugoslav Posts and 5.5% for the territory of the Croatian Posts due to a dominant share of the former of 93% for Yugoslavia and 95% for Croatia as compared to the latter.

LITERATURA

1. Poslovni izvještaj i statistika Zajednice JPTT. Beograd, publikacije po godinama izdanja od 1981. do 1989.
2. Nomenklatura PTT usluga. Beograd, ZJPTT, 1988.
3. Pravilnik o obavljanju usluga u poštanskom prometu. Beograd, ZJPTT, 1989.

